

Вихідні дані: Соціальна робота в контексті соціокультурних змін: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (15-16 квітня 2016 року, Київ) / за ред. О.В. Чуйко. – Дніпропетровськ: ТОВ «ІМА-прес», 2016. – 192 с. С. 164-167

Тищенко Л.В.

доцент кафедри практичної психології

Маріупольського державного університету,

кандидат психологічних наук

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Вирішення питань щодо організації життєвого простору особистості з обмеженими функціональними можливостями виступає головною ознакою соціокультурних змін у сучасному суспільстві.

Особливою ланкою в процесі соціально-психологічної інтеграції молоді з особливими потребами є вищій навчальний заклад, адже саме в юнацькому віці відбувається активне усвідомлення власного життєвого шляху, здійснюється життєве самовизначення, формуються уявлення щодо бажаного майбутнього, встановлюються міжперсональні та професійні зв'язки. Тому центром уваги науково-психологічних досліджень стає: вивчення специфіки включення учбово-професійної діяльності студентів з обмеженими функціональними можливостями в загальну психологічну структуру життєвих перспектив; виокремлення структури та змісту психологічних бар'єрів, що виникають при побудові ними власних життєвих та професійних перспектив; визначення можливостей інклюзивних форм освіти для повноцінного особистісного розвитку представників даної категорії та позитивного соціального інтегрування.

Здійснене нами теоретико-експериментальне вивчення проблеми показало, що конструювання сценаріїв свого майбутнього студентами з обмеженими функціональними можливостями в значній мірі залежить від

надмірної критичної оцінки ними власних можливостей, виразної орієнтації на соціальні уявлення та стереотипи, а також від схильності приписувати власні невдачі соціальним обставинам. Сприйняття власного тіла як прикрої перешкоди, постійне відчуття залежності від нього та пов'язане з цим почуття невпевненості впливають на специфіку та зміст проектування власного майбутнього. Зосередженість на власних обмеженнях блокує природну для юнацького віку здатність планувати майбутнє, будувати найближчі та віддалені перспективи свого життя.

Нами встановлено наявність двох механізмів побудови життєвих перспектив студентами з обмеженими функціональними можливостями: 1) *самообмежувального*, при якому побудова життєвих перспектив індивідом заснована на врахуванні власних обмежень, а фізичний недолік (обмеження) виступає основним фактором формування чіткої внутрішньої картини – картини хвороби та неповноцінності; 2) *компенсаторного*, при якому процес компенсації існуючих обмежень відбувається за рахунок механізмів більш високого психологічного рівня, коли фізичні (функціональні) обмеження індивіда стають для нього менш значущими або зовсім припиняють існувати за рахунок впливу адекватної соціальної інтеграції.

Спираючись на ствердження про те, що вищий навчальний заклад у відношенні до категорії студентів з обмеженими функціональними можливостями має сприяти формуванню в них адекватних уявлень щодо власних можливостей, створювати умови для пошуку шляхів максимальної реалізації цих можливостей, сприяти розвитку психологічних ресурсів та здібностей, що стане основою формування смисложиттєвих орієнтацій, професійної самоідентифікації та успішній соціальній інтеграції, нами розроблено *Модель психологічної роботи* з категорією студентів з обмеженими функціональними можливостями, яка включає три основні напрямки: психологічну допомогу студентам з обмеженими функціональними можливостями, соціально-психологічний супровід та підтримку представників цієї категорії, а також інформаційно-методичну

роботу з їх соціальним оточенням.

В ході впровадження результатів дослідження та апробації Моделі нами становлено, що здійснення комплексної соціально-психологічної роботи сприяє подоланню недоліків в особистісному розвитку молодих людей з обмеженими функціональними можливостями, які склалися на попередніх етапах онтогенезу, створенню умов для їх особистісного розвитку через рефлексивний аналіз аспектів власного Я та власних можливостей, формуванню навичок цілепокладання та проектування перспектив власного життя, а також усвідомленню та прийняттю відповідальності за власне майбутнє, формуванню навчально-професійної орієнтації.

На наш погляд, реалізація завдань з соціально-психологічної інтеграції студентів з обмеженими функціональними можливостями в умовах вищого навчального закладу, повинна спиратися на базові принципи інклюзивної моделі освіти, а саме: цінність людини не залежить від її здібностей та досягнень; кожна людина здатна відчувати та мислити; кожна людина має право на спілкування та на те, щоб бути почутою; усі люди мають потребу в інших, в підтримці та дружбі однолітків; повноцінна освіта може здійснюватися лише у контексті реальних взаємовідносин; різноманіття посилює усі сторони життя людини.

Література

1. Швалб Ю.М., Тищенко Л.В. Майбутнє та сьогодення студентів з обмеженими функціональними можливостями: психологічні аспекти / Ю.М. Швалб, Л.В. Тищенко. – Монографія. – К.: Основа, 2015. – 240 с.
2. Тищенко Л.В. Структурно-функціональна модель психологічного супроводу та підтримки студентів з обмеженими функціональними можливостями / Л.В. Тищенко. – Матеріали II Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110 річниці від дня народження Г.С. Костюка. – Т.І. – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – С. 421-424.
3. Тищенко Л.В. Инклюзивное образование в структуре социализации студентов с ограниченными функциональными возможностями / Л.В.Тищенко. – Личностная депривация: юридический, психологический,

междисциплинарный аспекты : коллективная монография / отв. ред.
В.М.Мелихов, О.Н. Макаренко, Г.Г. Егоров – Волгоград : ООО
Царицынская полиграфическая компания, 2014. – Том 2. – С.156-168.